

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ
ГРОМАДСЬКИХ ІНСТИТУЦІЙ З ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ
У ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ В УКРАЇНІ**

**REGULATORY AND LEGAL SUPPORT OF INTERACTION
PUBLIC INSTITUTIONS WITH LAW ENFORCEMENT AGENCIES
IN COMBATING HUMAN TRAFFICKING IN UKRAINE**

Актуальність статті полягає в тому, що питання протидії торгівлі людьми неодноразово піднімалися та піднімаються на міжнародному рівні, міжнародною спільнотою розробляються різні заходи для подолання зазначеного явища. Україна також не стоїть осторонь у протидії торгівлі людьми. Правоохоронні органи, органи виконавчої влади та місцевого самоврядування, громадські інституції задіяні у зазначеній протидії, але ефективність її залежить в першу чергу від скоординованої співпраці як на національному рівні так і на міжнародному. Питанню протидії торгівлі людьми в кримінальному та кримінологічному аспекті присвячено багато робіт але що стосується особливостей адміністративно-правового забезпечення торгівлі людьми то комплексні монографічні дослідження – відсутні. Метою статті є проаналізувати нормативно-правові акти у сфері протидії торгівлі людьми, з'ясувати нормативне забезпечення взаємодії громадських інституцій з правоохоронними органами у зазначеній сфері. У статті аналізується генеза нормативно-правового забезпечення протидії торгівлі людьми в Україні. Крім того досліджується діяльність як вітчизняних так і зарубіжних громадських інституцій, що опікуються питаннями протидії торгівлі людьми. Робиться висновок, що на сьогоденнішому етапі в Україні існує достатня кількість нормативно-правових актів у сфері протидії торгівлі людьми. Однак не зважаючи на ряд прийнятих нормативно-правових актів та посилення заходів щодо протидії торгівлі людьми, боротьба із зазначеним негативним суспільним явищем залишається і на сьогоднішній день дуже актуальною. Тому, ще більшого значення набувають адміністративно-правові заходи, адже за допомогою яких здійснюється попередження та профілактика торгівлі людьми. Аналізується діяльність громадських інституцій, як національних так і міжнародних, яким надано статус незалежного спостерігача за діяльністю правоохоронних органів та органів публічного адміністрування з метою максимальної відкритості та підзвітності зазначених органів. Однак на сьогодні однією із проблем на шляху протидії такому суспільно небезпечному явищу, як торгівля людьми є проблема належної взаємодії між усіма існуючими органами та організаціями. В першу чергу між правоохоронним органами України та міжнародними органами та організаціями.

Ключові слова: торгівля людьми, протидія, громадські інституції, Національна поліція, адміністративно-правові заходи.

The relevance of the article lies in the fact that the issue of countering human trafficking has been repeatedly raised and is being raised at the international level, the international community is developing various measures to overcome this phenomenon. Ukraine also does not stand aside in the fight against human trafficking. Law enforcement bodies, bodies of executive power and local self-government, public institutions are involved in the mentioned countermeasures, but its effectiveness depends primarily on coordinated cooperation both at the national and international

level. Many works have been devoted to the issue of combating human trafficking in the criminal and criminological aspect, but as for the specifics of the administrative and legal provision of human trafficking, there are no comprehensive monographic studies. The purpose of the article is to analyze the normative legal acts in the field of combating human trafficking, to find out the regulatory support for the interaction of public institutions with law enforcement agencies in the specified field. The article analyzes the genesis of regulatory and legal support for combating trafficking in human beings in Ukraine. In addition, the activities of both domestic and foreign public institutions involved in combating trafficking in human beings are studied. It is concluded that at the present stage in Ukraine there is a sufficient number of regulations in the field of combating trafficking in human beings. However, despite a number of adopted regulations and strengthening measures to combat trafficking in human beings, the fight against this negative social phenomenon remains very relevant today. Therefore, administrative and legal measures become even more important, as they are used to prevent and prevent human trafficking. The activity of public institutions, both national and international, which have been granted the status of an independent observer of the activities of law enforcement agencies and public administration bodies in order to maximize the openness and accountability of these bodies. However, today one of the problems on the way to counteracting such a socially dangerous phenomenon as human trafficking is the problem of proper interaction between all existing bodies and organizations. First of all, between law enforcement agencies of Ukraine and international bodies and organizations.

Key words: *human trafficking, counteraction, public institutions, National Police, administrative and legal measures.*

Актуальність теми. Рабство є однією із найдавніших форм обмеження прав і свобод людини. І як не дивно у 21 столітті, це суспільно-негативно явище не зникло, а набуло інших ознак, стало іменуватися – торгівля людьми, але від цього такі дії не перестали бути менш небезпечними. Питання протидії торгівлі людьми неодноразово піднімалися та піднімаються на міжнародному рівні, міжнародною спільнотою розробляються різні заходи для подолання зазначеного явища. Україна також не стоїть осторонь у протидії торгівлі людьми. Правоохоронні органи, органи виконавчої влади та місцевого самоврядування, громадські інституції задіяні у зазначеній протидії, але ефективність її залежить в першу чергу від скоординованої співпраці як на національному рівні так і на міжнародному.

Питанню протидії торгівлі людьми в кримінальному та кримінологічному аспекті присвячено багато робіт але що стосується особливостей адміністративно-правового забезпечення торгівлі людьми то комплексні монографічні дослідження – відсутні.

Метою статті є проаналізувати нормативно-правові акти у сфері протидії торгівлі людьми, з'ясувати нормативне забезпечення взаємодії громадських інституцій з правоохоронними органами у зазначеній сфері.

Виклад основного матеріалу. Ще у березні 1998 році, Україна вперше серед країн пострадянського простору, на законодавчому рівні прийняла норму, що встановила кримінальну відповідальність за торгівлю людьми (ст. 124-1 ККУ) [1]. Визнавши тим самим, що існуюча проблема має високу ступінь суспільної небезпечності.

Після внесення змін у ККУ, у 1999 році створюються Координаційна Рада по боротьбі з торгівлею жінками та дітьми при Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини, а у 2000 році в структурі Департаменту карного розшуку МВС України та в обласних управліннях внутрішніх справ було створено спеціалізовані підрозділи по боротьбі зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми [2]. У новій редакції ККУ 2001 році, також міститься норма, яка встановила кримінальну відповідальність за торгівлю людиною, а так само за вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням примусу, викрадення, обману, шантажу, матеріальної чи іншої залежності потерпілого, його уразливого стану або підкупу третьої особи, яка контролює потерпілого, для отримання згоди на його експлуатацію (ст. 149 ККУ) [3].

Через рік, указом Президента України від 18.02.2002 року № 143 «Про заходи щодо подальшого зміцнення правопорядку, охорони прав і свобод громадян» поряд із боротьбою зі злочинами

проти особи, власності, з організованою злочинністю і корупцією, тероризмом, відмиванням коштів, здобутих злочинним шляхом, правопорушеннями у бюджетній сфері, незаконним обігом наркотичних засобів, зброї та вибухових речовин визначено, що боротьба з торгівлею людьми – торгівля людьми було визнано одним із пріоритетних напрямків діяльності правоохоронних органів України [4]. А вже у 2007 році, постановою Кабінету Міністрів України від 7 березня № 410 затверджується Державна програма протидії торгівлі людьми на період до 2010 р. [5], зазначена програма була першим програмним документом, яким створювалися умови для протидії торгівлі людьми на загальнонаціональному рівні. Після її затвердження, практика прийняття таких програмних документів стає систематичною, остання така була прийнята у 2016 році терміном на чотири роки – до 2020 року [6].

Тобто в Україні, з 1998 року розпочалися широкомасштабні правоохоронні заходи по протидії торгівлі людьми, а державна політика у зазначеній сфері стала планомірною та систематичною. Також зазначеними нормативно-правовими актами закладався фундамент для співпраці із іншими країнами та інституціями, таким як заходи масової інформації та громадськими організаціями.

Однак для більш дієвої протидії такому суспільно-небезпечному явищу як торгівля людьми необхідно було прийняти спеціальний закон, який би визначив організаційно-правові засади такої протидії, адміністративно-правовий статус органів та осіб у зазначеній сфері та напрями державної політики.

Рамковий Закон України «Про протидію торгівлі людьми» був прийнятий 20 вересня 2011 року [7]. Зазначений закон визначив базові терміни такі, як «боротьба із торгівлею людьми», «попередження» та «протидія» торгівлею людьми, визначив процедуру встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми, закріпив основні принципи протидії торгівлі людьми, окреслив суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми та їх повноваження.

Однак не зважаючи на ряд прийнятих нормативно-правових актів та посилення заходів щодо протидії торгівлі людьми, боротьба із зазначеним негативним суспільним явищем залишається і на сьогоднішній день дуже актуальною. Про що свідчить статистика, так поліцейські підрозділи по боротьбі з торгівлею людьми упродовж 2019 року зареєстрували 189 кримінальних правопорушень за статтею 149 (Торгівля людьми) Кримінального кодексу України. З них 91 випадок – трудова експлуатація, 69 – сексуальна експлуатація, 25 фактів втягнення у злочинну діяльність, а також по 2 факти торгівлі дітьми та сурогатного материнства [8]. Отже, в рамках боротьби із зазначеним явищем ще більшого значення набувають адміністративно-правові заходи та використання різних громадських інституцій, адже за допомогою яких здійснюється попередження та профілактика торгівлі людьми.

Одним із основних напрямків державної політики у правоохоронній сфері визначено саме питання взаємодії правоохоронних органів та громадських інституцій, більш детально про це йшлося у Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні, яка була затверджена указом Президента України від 24.03.2012 № 212 [9].

Аналіз основних пріоритетів державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні дозволив виокремити ті з них, що мають безпосереднє відношення до реалізації правоохоронної функції держави інституціями громадянського суспільства:

- створення необхідних умов для забезпечення максимальної відкритості та підзвітності суспільству органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування як суб'єктів реалізації правоохоронної функції держави;

- забезпечення участі інститутів громадянського суспільства у формуванні та реалізації державної політики у правоохоронній сфері, залучення інституцій громадянського суспільства до розроблення та реалізації регіональної політики у правоохоронній сфері;

- запровадження дієвого механізму контролю з боку інституцій громадянського суспільства за діяльністю спеціальних суб'єктів реалізації правоохоронної функції держави – правоохоронних органів, а також органів місцевого самоврядування (недержавних суб'єктів реалізації зазначеної функції);

- сприяння волонтерській діяльності та іншим формам громадянської активності (значення цього пріоритету державної політики не викликає жодних сумнівів, оскільки, починаючи з грудня 2013 р., волонтерські організації та індивідуальні волонтери виконують специфічні завдання, які не були передбачені в законодавстві України [10].

Тобто, як видно із вищезазначеного, громадським інституціям надається статус незалежного спостерігача за діяльністю правоохоронних органів та органів публічного адміністрування з метою максимальної відкритості та підзвітності зазначених органів.

Особливого значення громадські інституції набули значення в питаннях протидії торгівлі людьми, так зі створення відомої на національному та міжнародному рівні громадської організації «Ла Страда Україна», основним напрямком якої є протидія торгівлі людьми, в Україні стали активно створюватися і діяти інші організації. Як приклад можна навести, такі як: Миколаївський фонд «Любисток», Громадський Рух «Віра, Надія, Любов» м. Одеси, Харківська міська організація Міжнародної організації «Жіноча громада», Закарпатська громадська жіноча організація «Веста», Дніпропетровська обласна громадська організація «Промінь», Західноукраїнський центр «Жіночі перспективи», Міжнародний благодійний фонд «Карітас України» та багато інших [11].

Зазначені громадські організації у своїй діяльності активно співпрацюють із зарубіжним партнерами, таким як: Міжнародна організація з міграції за фінансування Міністерства закордонних справ Королівства Норвегія, «Хліб для Світу» (Німеччина), Міжнародний благодійний фонд «Український жіночий фонд» за фінансової підтримки Уряду Канади в рамках Проекту Міністерства міжнародних справ, торгівлі та розвитку, що уповноважено діяти від імені Уряду Канади, Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) та ін.

І хоча роль міжнародних організацій не можливо оцінити, на практиці відбуваються випадки, коли не завжди органи виконавчої влади України належним чином взаємодіють із зазначеними інституціями. Так наприклад, Міністерство соціальної політики України, яке Законом України «Про протидію торгівлі людьми» відповідно до своїх повноважень, здійснює координацію діяльності органів виконавчої влади, проводить інформаційно – просвітницькі акції, забезпечує встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми та надання соціальної допомоги таким особам, на своєму офіційному веб-сайті розмістило інформацію, що Міжнародна організація міграції (МОМ) озвучила цифру стосовно постраждалих українців від торгівлі людьми у кількості 200 тисяч осіб. А далі повідомлялось, що «Міністерство неодноразово зверталося до Представництва МОМ з проханням надати інформацію про кількість українців, які стали жертвами торгівлі людьми за оціночними даними МОМ, проте інформації, на підставі якої зроблені такі висновки не надано» [12]. Отже, як видно із зазначеної інформації, в центральних органах виконавчої влади України існує проблема взаємодії зазначених органів із міжнародними інституціями у питаннях протидії торгівлі людьми.

Схожі проблеми існують і у правоохоронних органів України, а саме у Національній поліції. Серед науковців і практиків неодноразово звучали пропозиції щодо прийняття окремого документу по взаємодії Національної поліції і громадської організації. Наприклад, колектив авторів підручника «Адміністративна діяльність органів поліції України», зазначили, що зважаючи на сучасний етап реформування правоохоронних органів, одним із пріоритетів якого є перетворення МВС України на багатопрофільний цивільний орган європейського зразка, виникає потреба в закріпленні на рівні відповідних нормативно-правових актів основних напрямів і механізму взаємодії органів поліції з волонтерськими організаціями та окремими волонтерами [10]. Адже, позитивний приклад у прийнятті аналогічного нормативно-правового акта є, так постановою від 22 серпня 2012 р. № 783 Кабінет Міністрів України затвердив «Порядок взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми» [13]. Однак, зазначений порядок встановив правила, що стосується взаємодії з метою протидії торгівлі людьми серед наступних суб'єктів: Міністерства соціальної політики, Національної поліції, Міністерства закордонних справ, Міністерства охорони здоров'я, Міністерства освіти і науки, молоді та спорту, Адміністрацією Державної прикордонної служби, Державної міграційної служби, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними, Київської та Севастопольської міськими, районними, районними у м. Києві та Севастополі державними адміністраціями [13].

Таким чином, можна констатувати, що в Україні існує розгалужена система нормативно-правових актів, що регулюють питання боротьби, протидії та профілактики торгівлі людьми. Також суб'єктами такої діяльності є низка органів публічного адміністрування, а також національні та міжнародні інституції. Однак на сьогодні однією із проблем на шляху протидії такому суспільно небезпечному явищу, як торгівля людьми є проблема належної взаємодії між усіма існуючими органами та організаціями. В першу чергу між правоохоронними органами України та міжнародними органами та організаціями.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України: кодекс від 28.12.1960 р. (втратив чинність). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2001-05#Text>.
2. СТОП торгівлі людьми! 2018. URL: <https://web.znu.edu.ua/psychologicalservice//docs/kuratoram/protidiya-torgivli-lyud--mi.pdf>.
3. Кримінальний кодекс України: кодекс від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2341-14>.
4. Про заходи щодо дальшого зміцнення правопорядку, охорони прав і свобод громадян: указ Президента України від 18.02.2002 р. № 143/2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/143/2002>.
5. Про затвердження Державної програми протидії торгівлі людьми на період до 2010 року : постанова Кабінету Міністрів України від 7 березня 2007 р. № 410.
6. Про затвердження Державної соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2020 року постанова Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2016 р. № 111. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/111-2016-%D0%BF#Text>.
7. Про протидію торгівлі людьми: Закон України від 20.09.2011 року № 3739-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/3739-17>.
8. Упродовж року Нацполіція виявила 189 злочинів у сфері торгівлі людьми, 2019. URL: https://mvs.gov.ua/ua/news/21422_Uprodovzh_roku_Nacpoliciya_viyavila_189_zlochiv_u_sferi_torgivli_lyudmi.htm.
9. Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації: указ Президента України від 24.03.2012 № 212/2012.
10. Адміністративна діяльність органів поліції України : підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2017. 432 с.
11. Шевчук Т. Роль громадських організацій у протидії торгівлі людьми. Актуальні питання протидії кіберзлочинності та торгівлі людьми. Харків, 2017. С. 70-73.
12. Міністерство соціальної політики України, 2020, офіційний веб-сайт. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/16131.html>.
13. Порядок взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми: постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2012 р. № 783. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/783-2012-%D0%BF#n10>.